

Strasburg, 7 listopada 2019 r.

RADA KONSULTACYJNA SĘDZIÓW EUROPEJSKICH (CCJE)

Opinia CCJE nr 22 (2019)

ROLA ASYSTENTÓW SĘDZIÓW

I. Wprowadzenie

1. Europejska Konwencja Praw Człowieka (EKPC) gwarantuje prawo do niezawisłego i bezstronnego sądu ustanowionego ustawą¹. Niezawisłość i bezstronność sędziów są przedmiotem ochrony zarówno na etapie powołania na stanowisko, jak i podczas realizacji obowiązków, dzięki czemu sędziowie mogą rozstrzygać spory zgodnie z tymi gwarancjami. Wsparcie sędziów w procesie rozstrzygania sporów przez asystentów może przyczynić się do dalszego zwiększenia jakości i skuteczności działania sędziów w interesie społeczeństwa i stron postępowania. Nie może ono jednak zagrażać prawom stron wynikającym z art. 6 EKPC. W związku z powyższym, zgodnie z zakresem zadań powierzonym przez Komitet Ministrów, Rada Konsultacyjna Sędziów Europejskich (CCJE) przygotowała niniejszą Opinię.

2. Niniejsza opinia została przygotowana na podstawie wcześniejszych opinii CCJE, Wielkiej Karty Sędziów CCJE (Magna Charta of Judges) (2010) oraz odpowiednich dokumentów Rady Europy, w szczególności Europejskiej Karty Statusu Sędziego (1998) i Rekomendacji CM/Rec(2010)12 Komitetu Ministrów w sprawie niezawisłości, skuteczności i odpowiedzialności sędziów.

3. Niniejsza opinia uwzględnia odpowiedzi członków CCJE na kwestionariusz dotyczący roli referendarzy sądowych i asystentów sędziów w ramach sądów oraz ich relacji z sędziami oraz raport i wstępny projekt przygotowany przez eksperta naukowego

¹ Art. 6 EKPC.

mianowanego przez Radę Europy, profesor Annę Sanders (Uniwersytet w Bielefeld/Wyższy Sąd Krajowy w Hamm).

II. Wsparcie sędziów: zakres Opinii

A. Kim są asystenci sędziów?

4. Pracę sędziego wspierać mogą różnego rodzaju asystenci i pracownicy sądów. Niniejsza Opinia koncentruje się na asystentach sędziów, mających wykształcenie prawnicze i wspomagających sędziów lub składy sędziowskie w pracach związanych z orzekaniem. Asystenci sędziów realizują szeroki zakres zadań, przygotowując analizy prawne, memoranda i projekty wyroków. Osoby wypełniające te obowiązki określane są wieloma różnymi tytułami, w tym jako asystenci sędziów, referendarze, urzędnicy wymiaru sprawiedliwości, sekretarze, *Referendare*, *Wissenschaftliche Mitarbeiter*, *Gerichtsschreiber*, *référénaire* czy *greffier*².

B. Pracownicy sądów pozostający poza zakresem niniejszej Opinii

5. Pracownicy sądów odpowiedzialni za bezpieczeństwo, konserwację budynków sądów i usługi informatyczne są nieodłącznym elementem funkcjonowania systemu sądownictwa. Znajdują się oni jednakże poza zakresem niniejszej Opinii.

6. Asystenci administracyjni – tak jak asystenci sędziów – blisko współpracują z sędziami. Do ich zadań należą organizacja akt, prowadzenie korespondencji, przygotowywanie urzędowych wersji orzeczeń, gromadzenie dokumentów i danych statystycznych. Jakkolwiek może się zdarzyć, że praca wykonywana przez asystentów administracyjnych i asystentów sędziów będą się w znacznym stopniu nakładać, niniejsza Opinia skupia się na statusie i zadaniach wyłącznie drugiej z wymienionych powyżej kategorii pracowników sądów.

7. Studenci studiów wyższych, którzy pracują w sądach jako stażyści, również znaleźli się poza zakresem niniejszej Opinii, nawet jeśli zapewniają wsparcie sędziom.

8. Urzędnicy sądowi bądź *Rechtspfleger* czy też hiszpańscy *Letrados de la Administración de Justicia*, którzy mają ograniczone uprawnienia decyzyjne w niektórych sprawach, np. w zakresie wykonywania i rejestrowania orzeczeń, także nie są objęci zakresem niniejszej Opinii. Urzędnicy sądowi w większym stopniu podejmują rozstrzygnięcia w przydzielonych im sprawach i realizują powierzone zadania aniżeli wspierają sędziów w ich pracy orzeczniczej. Z drugiej strony, w niektórych państwach członkowskich asystenci sędziów mają pewne uprawnienia decyzyjne niezwiązane z obowiązkiem wspierania sędziów. Co więcej, w wielu państwach członkowskich takie zadania jak rejestrowanie, poświadczanie wyroków i innych dokumentów, a także sporządzanie protokołów z rozpraw, należą do kompetencji specjalnej kadry sądowej, jak w przypadku belgijskiego *greffier*. Zadania tego rodzaju również nie są przedmiotem niniejszej Opinii, ponieważ mogą one wymagać pewnej niezależności nawet od sędziego.

9. Pracownicy sądów zatrudnieni na stanowiskach o takiej samej nazwie mogą realizować różne obowiązki w różnych państwach członkowskich. W przypadku, gdy osoby

² Podane w niniejszej Opinii informacje na temat praktyk obowiązujących w państwach członkowskich przedstawiono w formie mocno skróconej. Bardziej szczegółowe dane uzyskać można w dokumentach zawierających odpowiedzi członków CCJE i w podsumowaniu odpowiedzi pod adresem: <https://www.coe.int/en/web/ccje/opinion-no.-22-on-the-role-of-court-clerks-and-legal-assistants-within-the-courts-and-their-relationships-with-judges>.

takie spełniają podwójną rolę, niniejsza Opinia ogranicza się wyłącznie do tych funkcji, które sprowadzają się do wspierania sędziego w jego zadaniach.

10. W wielu przypadkach sędziowie w celu właściwego rozstrzygnięcia sprawy muszą polegać na wiedzy i doświadczeniu ekspertów spoza dziedziny prawa. Eksperti tego rodzaju, nawet jeśli są zatrudnieni na stałe w sądzie, nie zostali uwzględnieni w niniejszej Opinii.

III. Rola i zadania sędziów i asystentów sędziów

A. Jakie powinny być przesłanki zatrudnienia asystentów sędziów?

1. Wspieranie wymiaru sprawiedliwości

11. Wspieranie wymiaru sprawiedliwości w interesie społeczeństwa powinno być podstawową przesłanką zatrudnienia asystentów sędziów. Kompetentni asystenci sędziów mogą dostarczyć sędziom cennego wsparcia, tym samym prowadząc do polepszenia jakości orzeczeń sądowych. Szczególnie użyteczna pod tym względem może być praca asystentów sędziów posiadających wyspecjalizowaną wiedzę prawniczą³. Niemniej jednak asystentów sędziów nie należy zatrudniać kosztem wykwalifikowanych sędziów i tworzenia odpowiednich możliwości szkoleniowych dla sędziów.

2. Kształcenie młodych prawników, szczególnie (przyszłych) sędziów

12. Działalność asystentów sędziów może służyć także celom edukacyjnym. Pełniąc funkcję asystentów sędziów, młodzi prawnicy są w stanie zdobyć cenną wiedzę na temat funkcjonowania sądów. Widać to na przykładzie państw członkowskich. W niektórych z nich prawnik przed rozpoczęciem pracy w zawodzie musi odbyć praktyki, w czasie których będzie wspierać sędziego⁴. W innych zaś praca w charakterze asystenta sędziego jest wymogiem formalnym lub nieformalnym bądź przynajmniej oferuje cenne doświadczenie dla osób ubiegających się o posadę sędziego⁵. Nawet w krajach, w których nie funkcjonuje sądownictwo zawodowe, a sędziowie są wybierani spośród uznanych prawników, uznaje się, że możliwość spojrzenia z perspektywy sędziego jest bardzo użyteczną lekcją⁶. W jeszcze innych krajach, gdzie młodzi sędziowie mogą przez określony czas pełnić funkcję asystentów sędziów w sądach wyższej instancji, delegacje tego rodzaju⁷ mogą zapewnić wartościową wiedzę i doświadczenie przed awansem na wyższe stanowisko w sądzie.

3. Skuteczność

13. Rozstrzyganie spraw w terminowy i efektywny pod względem kosztów sposób jest istotnym celem dla każdego wymiaru sprawiedliwości. Co więcej, wysoka jakość orzeczeń sądowych po rzetelnej analizie materiału w sprawie jest nieodłącznym wyznacznikiem skutecznego sądownictwa. Asystenci sędziów mogą przyczynić się do odciążenia sędziów w zakresie obowiązków innych niż stricte sędziowskie, co przyspieszy działalność sądów i zmniejszy zaległości⁸, a także pomóc sędziom w przygotowywaniu lepszych orzeczeń. Jak zaznaczała CCJE, państwa członkowskie mają obowiązek zapewnić odpowiednie zasoby,

³ Np. w prawie międzynarodowym i europejskim: Opinia CCJE nr 9 (2006), pkt 19, Rec. A(e).

⁴ Niemcy, Słowenia.

⁵ Belgia, Bośnia i Hercegowina, Finlandia, Gruzja, Polska, Republika Mołdawii, Słowenia, Szwecja, Szwajcaria.

⁶ Irlandia, Wielka Brytania.

⁷ Albania, Chorwacja, Niemcy, Słowenia.

⁸ Zob. Opinia CCJE nr 6 (2004), pkt 65.

żeby umożliwić sądom jak najlepsze funkcjonowanie w interesie społeczeństwa⁹. Wymaga to przede wszystkim przeznaczenia stosownych środków na powołanie wystarczającej liczby sędziów. Sędziowie nie są jednak jedynymi pracownikami sądów. Z tego względu konieczny jest budżet pozwalający na zatrudnienie wykwalifikowanej kadry, w tym asystentów sędziów¹⁰.

14. Co więcej, wysoka jakość orzeczeń sądowych po rzetelnej analizie materiału w sprawie¹¹ jest nieodłącznym wyznacznikiem skutecznego sądownictwa. Musi istnieć równowaga między szybkością postępowania a prawem stron do niezawisłego i bezstronnego sądu. Zgodnie z art. 6 EKPC strony mają prawo do rozpatrzenia sprawy przez niezawisły i bezstronny sąd. Asystent sędziego nie jest częścią takiego sądu. Z tego powodu asystentów sędziów można zatrudniać, tylko jeśli nie odbywa się to kosztem odpowiedniej liczby sędziów. Z drugiej strony, jeśli obciążenie sędziów pracą jest zbyt duże, może to prowadzić do zwiększenia nacisku na przekazywanie coraz szerszego zakresu obowiązków asystentom sędziów niż jest to pożądane¹².

15. Udzielając wsparcia sędziom w procesie orzeczniczym, asystenci sędziów mogą przyczynić się do polepszenia jakości pracy sądów na wszystkich szczeblach. Państwa członkowskie powinny dobrze zastanowić się, czy zatrudnianie asystentów sędziów jest odpowiednim rozwiązaniem, a jeśli tak – w sądach jakich instancji należy ich zatrudniać i jak zorganizować ich pracę, żeby zwiększyć jakość, terminowość i, co za tym idzie, skuteczność działania systemu sądownictwa. Podejmując odpowiednie działania, państwa członkowskie powinny zdawać sobie sprawę, że różne przesłanki zatrudnienia asystentów sędziów mogą się wzajemnie wykluczać. Jeśli państwo członkowskie będzie dążyć do zwiększenia szybkości postępowania dzięki asystentom sędziów, celu tego nie będzie można osiągnąć poprzez zatrudnienie asystentów sędziów wyłącznie w celach edukacyjnych, jako że nałoży to na sędziów dodatkowe obowiązki o charakterze mentorskim i edukacyjnym.

16. Jakkolwiek wszystkie państwa członkowskie korzystające z asystentów sędziów zgadzają się, że udzielają oni wartościowego wsparcia i oszczędzają czas sędziów, jedynie bardzo niewielka część państw członkowskich gromadzi dane dotyczące faktycznej użyteczności asystentów sędziów¹³. Zaleca się zatem, żeby państwa członkowskie dokonywały oceny wkładu pracy asystentów sędziów.

B. Rola sędziego i rola asystenta sędziego

1. Rola sędziego

17. Zrozumienie roli sędziego w jakimkolwiek systemie sądownictwa jest nierozzerwalnie związane z jego historią oraz kulturą prawną i sądową. Z tego powodu rolę sędziego będziemy postrzegać inaczej w różnych państwach członkowskich. Znaczące różnice mogą pojawić się dodatkowo w systemach prawa kontynentalnego i systemie *common law*. W systemach *common law* sporządzenie wyroku może być uznawane za osobisty obowiązek, którego nie można przekazać lub dzielić z asystentem, niezależnie od tego, jak wykwalifikowanym.

⁹ Zob. Rekomendacja CM/Rec(2010)12, pkt 32, i Opinia CCJE nr 2 (2001), pkt 4; Opinia nr 10 (2007), pkt 37; Opinia nr 17 (2014), pkt 35; Opinia nr 18 (2015), pkt 22.

¹⁰ Zob. Opinia CCJE nr 11 (2008) pkt 14; Opinia CCJE nr 2 (2001), pkt 8.

¹¹ Zob. Rekomendacja CM/Rec(2010)12, pkt 31; jeśli chodzi o jakość orzeczeń sądowych, zob. Opinia CCJE nr 11 (2008).

¹² Zob. skutki zwiększonego obciążenia na pracę z asystentami sędziów w: Nina Holvast, In the shadow of the judge - the involvement of judicial assistants in Dutch district courts, 2017, s. 179-181; zob. także Peter Bieri, Law Clerks in Switzerland – A Solution to Cope with the Caseload, 7 International Journal for Court Administration (2016).

¹³ Czechy, Wielka Brytania; badania przeprowadzone w Chorwacji dowiodły, że sądy, w których zatrudniono asystentów sędziów, są bardziej produktywne niż sądy bez asystentów sędziów.

18. Jakkolwiek różne mogą być praktyki i tradycje w systemach sądownictwa, orzekanie stanowi kluczową funkcję sędziego w każdym kraju. Art. 6 EKPC ustanawia wymogi warunkujące legalność orzeczeń sądowych. Proceduralne¹⁴ i materialne gwarancje niezawisłości i bezstronności sędziów mają na celu ochronę działalności orzeczniczej sędziego¹⁵. Zapewniają one sędziemu swobodę orzekania w sposób niezawisły i bezstronny, w zgodzie z prawem i interpretacją faktów¹⁶. Gwarancje te nie stanowią przywilejów przyznanych sędziemu w jego interesie, lecz w interesie praworządności i osób dochodzących sprawiedliwości, co zapewnia art. 6 EKPC¹⁷. Orzekanie nie jest zatem przywilejem sędziów, który może być delegowany wedle ich uznania, lecz stanowi ich podstawowy obowiązek w społeczeństwie opartym na praworządności. Sędziowie nie są wyłącznie menedżerami odpowiedzialnymi za sprawy, ale muszą opierać się na prawie i faktach w taki sposób, żeby wydane przez nich orzeczenie pozostawało w pełni ich autorstwa.

2. *Rola asystenta sędziego*

19. Rola asystenta sędziego jest nierozzerwalna związana z rolą sędziego. Asystent sędziego ma wspierać sędziego w wykonywaniu jego zadań, nie zastępować go. Niezależnie od zakresu swoich obowiązków musi pozostawać pod nadzorem sędziego, który będzie pod każdym względem odpowiedzialny za orzekanie. Poprzez wspieranie sędziów w procesie rozstrzygania sporów asystenci sędziów uczestniczą w realizacji zadań sędziego. Z tego względu muszą przestrzegać najwyższych standardów zawodowych i etycznych, tym samym budując zaufanie społeczeństwa do instytucji władzy sądowniczej¹⁸.

C. **Zadania asystentów sędziów**

20. Każdy system prawny musi określić, czy i w jakim stopniu asystenci sędziów są potrzebni. Ocena w tym zakresie będzie zależeć od wielu czynników, w tym tradycji prawnych i percepcji roli sędziego i stron.

1. *Jakie zadania i obowiązki należy pozostawić sędziemu?*

21. Jak wspomniano powyżej, orzekanie stanowi rdzeń obowiązków sędziego we wszystkich systemach prawnych. Musi zatem pozostać ono zadaniem sędziego lub składu sędziowskiego wyrokującego w danej sprawie. Orzekanie pociąga za sobą zastosowanie prawa na podstawie wyczerpującej analizy faktów. Sędziowie organizują posiedzenia w celu ustalenia faktów i omówienia kwestii spornych ze stronami i ich przedstawicielami. Przykładowo, w sprawach karnych rozprawa daje możliwość wysłuchania ofiary i oskarżonego. Sporządzenie orzeczenia musi opierać się na wcześniejszych decyzjach podjętych przez sędziego w sprawie¹⁹.

22. Im bliżej asystenci sędziów znajdują się procesu orzeczniczego, tym istotniejsze będzie, żeby sędziowie i system sądowniczy w ogólności zachowali ostrożność. Wszelkie

¹⁴ Znaczenie powoływania sędziów omówiono w: Rekomendacji CM/Rec(2010)12, pkt 3, 4. Zob. również orzeczenie Europejskiego Trybunału Praw Człowieka z dnia 12 marca 2019 r. w sprawie *Astradsson przeciwko Islandii* – sygn. akt 26374/18.

¹⁵ Zob. Karta Praw Podstawowych: wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 27 lutego 2018 roku w sprawie *Associação Sindical dos Juizes Portugueses przeciwko Tribunal de Contas* - C 64/16, pkt 44. Powagę podziału władz i niezawisłości sądów jako czynnika o podstawowym znaczeniu dla wolności słowa omówiono w wyroku ETPC z dnia 23 czerwca 2016 r., skarga nr 20261/12, w sprawie *Baka przeciwko Węgrom*, pkt 162-176.

¹⁶ Rekomendacje CM/Rec(2010)12, pkt 5.

¹⁷ Rekomendacje CM/Rec(2010)12, pkt 11.

¹⁸ Zob. kodeks modelowy etyki dla adwokatów i doradców w sądach i prokuratorach w Bośni i Hercegowinie, s. 4.

¹⁹ Zob. o znaczeniu profesjonalizmu sędziów w Opinii CCJE nr 11 (2008), pkt 21-23.

prace przygotowawcze wymagają zachowania równowagi między skuteczną organizacją pracy a kontrolą ze strony sędziego. Z punktu widzenia sędziego powinno się to odbywać poprzez ścisły nadzór nad działalnością asystentów sędziów.

2. *Zadania asystentów sędziów związane z procesem orzecznictwem*

23. Odpowiedzi udzielone przez państwa członkowskie wskazują, że asystenci sędziów wykonują różnorodne obowiązki o różnym stopniu odpowiedzialności. Jeśli asystenci sędziów aktywnie uczestniczą w procesie orzecznictwem, państwa członkowskie muszą zapewnić, że sędziowie nadal będą sprawować kontrolę w celu zagwarantowania praw stron na podstawie art. 6 EKPC.

(i) Organizacja dokumentów i analiza stanu faktycznego

24. Asystenci sędziów mogą pomóc w badaniu stanu faktycznego, np. poprzez organizowanie i wyszukiwanie obszernych dokumentów pod kierownictwem i nadzorem sędziego²⁰. Biorąc jednak pod uwagę, że sądowy proces decyzyjny opiera się na stanie faktycznym, ustalenie i ocena faktów pozostaje wyłącznym obowiązkiem sędziego. Z tego względu rola asystenta powinna być w tej kwestii ograniczona.

(ii) Sporządzanie projektów orzeczeń lub sporządzanie protokołów zawierających projekty orzeczeń

25. W wielu państwach członkowskich asystenci sędziów uczestniczą w sporządzaniu projektów orzeczeń i wyroków. Do ich obowiązków może należeć również sporządzenie projektów decyzji proceduralnych²¹. Z drugiej strony, w niektórych państwach członkowskich uczestnictwo asystentów sędziów w sporządzaniu projektów jest zakazane²². W przypadku, gdy asystenci sędziów są zaangażowani w sporządzanie projektów, powinni pracować pod czujnym okiem i kierownictwem sędziego. Z tego powodu państwa członkowskie powinny podjąć decyzję, czy i w jakim zakresie obecność i uczestnictwo asystentów sędziów w rozstrzygnięciu spraw są dopuszczalne.

26. Jeśli asystenci sędziów przygotowują projekty całych orzeczeń, istnieje ryzyko, że sugestie asystenta wpłyną na sposób myślenia sędziego (tzw. efekt zakotwiczenia). Zjawisko takie jest możliwe również w przypadku, gdy asystent sędziego przygotowuje wyłącznie notatkę dotyczącą tego, jak sprawa powinna być rozstrzygnięta²³. Zagrożenia te mogą mieć szczególne znaczenie, jeśli asystenci sędziów przygotowują pierwszy projekt lub notatkę bez ingerencji sędziego. Nawet jednak jeśli projekt wyroku lub notatkę przygotowano po tym, jak sędzia wyraził swoją wstępną opinię, oddelegowanie zadania sporządzenia projektu asystentowi może doprowadzić do tego, że sędzia nie zapozna się w pełni ze sprawą. W takiej sytuacji sędzia może nie zdawać sobie sprawy, że pierwsze wrażenie może ulec zmianie pod wpływem bardziej dogłębnej analizy nad projektem wyroku. Sędziowie powinni być świadomi tych zagrożeń i zapewnić, że będą zawsze odpowiedzialni za wyroki.

(iii) Niezależna praca nad sprawami

27. W niektórych państwach członkowskich asystenci sędziów mogą pracować nad sprawami w sposób bardziej niezależny, np. poprzez podejmowanie decyzji w kwestiach

²⁰ W Malcie asystenci sędziów gromadzą materiał dowodowy dla sędziów.

²¹ Andora, Austria, Belgia, Chorwacja, Finlandia, Gruzja, Łotwa, Litwa, Republika Mołdawii, Federacja Rosyjska, Szwecja, Ukraina.

²² Andora, Irlandia, Wielka Brytania.

²³ Zob. akademickie rozważania tego problemu i dodatkowe źródła w: Nina Holvast, In the shadow of the judge, the involvement of judicial assistants in Dutch district courts, 2017, s. 216.

proceduralnych, jak powołanie biegłego lub rozstrzygnięcie kwestii kosztów postępowania. W niewielkiej liczbie państw członkowskich asystenci sędziów mogą również prowadzić posiedzenia i pracować nad sprawami mniejszej wagi²⁴. W wielu przypadkach decyzje asystentów sędziów wymagają potwierdzenia przez sędziego. Jeśli państwa członkowskie pozwolą asystentom sędziów realizować tak ważne zadania, powinno to się odbyć wyłącznie na wyraźnej podstawie prawnej i pod czujnym kierownictwem sędziego.

(iv) Wybór spraw do apelacji lub kasacji

28. Sądy najwyższe i trybunały konstytucyjne mają szczególną rolę w unifikacji orzeczeń²⁵ i często otrzymują bardzo dużo spraw do rozpatrzenia. Asystenci sędziów działający w sądach najwyższych i trybunałach konstytucyjnych często streszczają stany faktyczne spraw i właściwe przepisy, rekomendując, które sprawy należy rozpatrzyć w postępowaniu odwoławczym lub kasacyjnym²⁶. Wsparcie w „przesiewaniu” wniosków może pozwolić sędziom skupić się na ważnych sprawach, podczas gdy asystenci pomogą w szybszym rozstrzygnięciu rutynowych spraw. Istnieje jednak ryzyko, że asystenci sędziów uzyskają wpływ na wybór spraw. Państwa członkowskie muszą zdawać sobie sprawę z tego zagrożenia i zapewnić, iż sędziowie nadal będą sprawować kontrolę nad rozstrzygnięciem i wyborem spraw.

3. *Zadania asystentów sędziów poza procesem decyzyjnym*

(i) Przeprowadzanie analiz prawnych

29. Asystenci sędziów mogą podejmować analizy prawne (jeśli nie dokonały tego strony), w tym analizy orzecznictwa. Taka praktyka funkcjonuje we wszystkich państwach członkowskich, w których zatrudnia się asystentów sędziów. Z drugiej strony, w niektórych państwach członkowskich analizę prawną uznaje się przede wszystkim za obowiązek stron²⁷. Jeśli asystenci sędziów przygotowują protokoły zawierające projekt orzeczenia lub uzasadnienie orzeczenia, ich rola w procesie orzeczniczym coraz bardziej rośnie.

(ii) Sporządzanie protokołów z posiedzeń sądowych

30. W wielu państwach sporządzanie protokołów z posiedzeń sądowych cały czas stanowi jedno z podstawowych zadań niektórych asystentów sędziów²⁸. Ostatnimi czasy widać jednak coraz większą rolę technologii tym zakresie, ale w niektórych sprawach zadanie to może pozostać istotnym obowiązkiem asystentów sędziów.

(iii) Przygotowywanie orzeczeń do publikacji

31. Zadania asystentów sędziów mogą obejmować również np. korektę językową orzeczeń, kontrolę krzyżową odnośników lub przygotowywanie orzeczeń do publikacji (w szczególności anonimizację).

(iv) Przygotowywanie informacji dla mediów

²⁴ Tak jest w Bośni i Hercegowinie, Chorwacji, w Republice Czeskiej, na Finlandii, w Irlandii, na Słowenii i w Szwecji.

²⁵ O roli sądów najwyższych w zakresie zapewnienia jednolitości orzecznictwa, zob. Opinia CCJE nr 20 (2017), pkt 20-25.

²⁶ Andora, Austria, Chorwacja, Republika Czeska, Finlandia, Gruzja, Niemcy, Islandia, Litwa, Norwegia, Polska, Rumunia, Słowenia, Hiszpania.

²⁷ Wielka Brytania.

²⁸ Andora, Austria, Belgia, Finlandia, Francja, Monako, Rumunia, Federacja Rosyjska, Szwecja, Szwajcaria.

32. CCJE uznaje znaczenie przekazywania mediom streszczeń orzeczeń sądowych, stanów faktycznych i informacji o posiedzeniach²⁹. Sporządzanie takich pism pod kierownictwem sędziego może stanowić istotny obowiązek asystentów sędziów.

(v) Zadania administracyjne

33. Jakkolwiek zadania administracyjne realizowane są zazwyczaj przez asystentów administracyjnych, w niektórych państwach członkowskich takie obowiązki jak sporządzanie protokołów z posiedzeń, organizacja akt, korespondencja ze stronami, przygotowywanie oficjalnych odpisów orzeczeń i gromadzenie danych statystycznych wykonują asystenci sędziów.

34. Regulacje prawne i wytyczne powinny wskazywać sędziom i asystentom sędziów, jakie zadania mogą być delegowane asystentom sędziów, zwiększając tym samym przejrzystość i odpowiedzialność pod względem akceptowalnego zaangażowania asystentów sędziów w proces decyzyjny³⁰. System sądownictwa musi w szczególności uwzględnić, że przepracowani sędziowie mogą ulec pokusie bardziej aktywnego uczestnictwa asystentów sędziów w procesie orzecznictwym.

D. Interakcje między sędziami i asystentami sędziów

1. *Asystenci sędziów pod kierownictwem sędziów*

35. Ochrona niezawisłości sądów jest warunkiem wstępnym praworządności. Asystenci sędziów nie są sędziami i nie mają w związku z tym żadnych praw do niezawisłości. Z tego względu, realizując swoją funkcję, nie są niezależni od sędziów, których pracę wspierają. Muszą zatem wykonywać polecenia sędziów.

2. *Przywódcza rola sędziów*

36. Jak wspomniano powyżej, sędziowie nie są wyłącznie menedżerami odpowiedzialnymi za sprawy. Jeśli jednak pracują dla nich asystenci, sędziowie muszą realizować rolę kierowniczą, co pociąga za sobą konieczność przekazywania konstruktywnych informacji zwrotnych, wspieranie rozwoju asystentów sędziów, tworzenie atmosfery wzajemnego zaufania i planowanie, które zadania mogą być oddelegowane. Rola ta będzie szczególnie istotna, jeśli praca z asystentem ma spełniać funkcję edukacyjną. Z im większą liczbą asystentów dany sędzia współpracuje, tym ważniejsze stają się umiejętności kierownicze. Sędziowie powinni otrzymać szkolenia, jak przewodzić, delegować i komunikować się, a także wsparcie w realizacji ich obowiązków w postaci stosownych porad.

3. *Jasne polecenia*

37. Sędziowie muszą wydawać asystentom sędziów jasne polecenia i zapewnić im wszelkie konieczne informacje, żeby mogli oni realizować swoje obowiązki w możliwie najlepszy sposób.

4. *Wzajemny szacunek*

38. Sędziowie i asystenci sędziów powinni szanować się wzajemnie, doceniać rolę, jaką każdy z nich spełnia, respektować przydzielone im zadania. Asystenci sędziów muszą

²⁹ Opinia CCJE nr 7 (2005), pkt 42.

³⁰ Zob. o znaczeniu regulacji z perspektywy akademickiej w: Nina Holvast, In the shadow of the judge, the involvement of judicial assistants in Dutch district courts, 2017, s. 217-219.

zdawać sobie sprawę, że ich pozycja jest ograniczona w porównaniu do funkcji sędziego. Sędziowie z kolei muszą doceniać i szanować istotny wkład asystentów sędziów w funkcjonowanie sądu.

5. *Wymiana myśli*

39. Bazując na wzajemnym szacunku i zrozumieniu roli asystenta sędziego i sędziego, zarówno asystenci sędziów, jak i sędziowie mogą i powinni uczestniczyć w wymianie zdań, na której skorzystają obie strony. Jako że niektórzy ludzie preferują głośne myślenie od przelewania myśli na papier, asystent sędziego, który wysłucha sędziego, może być dla niego użyteczny, w szczególności jeśli sędzia rozpatruje sprawę jednoosobowo, a nie w szerszym składzie sędziowskim. Konstrukttywne informacje zwrotne są przydatne dla obu stron.

6. *Uregulowanie stosunku pracy*

40. Państwa członkowskie powinny docenić rolę i zadania asystentów sędziów. Niektóre z nich uregulowały stosunek pracy między sędziami a asystentami sędziów na poziomie ustawowym lub za pomocą przepisów wewnętrznych³¹. Państwa członkowskie powinny określić najważniejsze problemy w ramach stosunku między sędziami a asystentami i ustalić najlepsze sposoby na ich rozwiązanie. Uczynić to można za pomocą przepisów prawnych, norm i wytycznych bądź kodeksów postępowania dotyczących relacji między sędziami i asystentami sędziów. Również mechanizmy miękkiego prawa i zasady etyczne mogą przyczynić się do unikania konfliktów między sędziami i asystentami sędziów, w tym wyjaśnić, np. jak radzić sobie z przypadkiem niezgodności charakterów³².

IV. Status asystentów sędziów

A. Praktyki w państwach członkowskich

41. Informacje przekazane przez państwa członkowskie wskazują na istnienie wielu odmiennych podejść do kwestii statusu i organizacji asystentów sędziów. W większości państw członkowskich asystenci sędziów pracują we wszystkich sądach wszystkich instancji. W niektórych krajach z kolei zatrudnieni są wyłącznie w sądach wyższych instancji i trybunałach konstytucyjnych³³ lub tylko w trybunałach konstytucyjnych³⁴ bądź w sądach wyspecjalizowanych³⁵. Asystenci sędziów mogą być urzędnikami służby cywilnej³⁶ lub pracownikami³⁷, zatrudnionymi na czas określony lub nieokreślony. W niektórych krajach asystenci sędziów mogą być sędziami pierwszej lub drugiej instancji, pełniącymi funkcję asystentów sędziów tymczasowo, zanim powrócą na swoje stanowiska³⁸. Jakkolwiek tacy oddelegowani sędziowie pełnią funkcję asystentów sędziów, utrzymują swój status sędziów w sądzie, z którego przybyli.

³¹ W Chorwacji asystenci sędziów są wymienieni nawet w Konstytucji.

³² Kodeks modelowy etyki dla adwokatów i doradców w sądach i prokuratorach w Bośni i Hercegowinie stanowi dobry tego przykład.

³³ Austria, Cypr, Dania, Niemcy (przy czym w sądach pierwszej i drugiej instancji absolwenci prawa muszą pracować przez określony czas (jako *Referendare*) co jest koniecznym wymogiem uzyskania kwalifikacji do wykonywania zawodu prawnika), Irlandia, Luksemburg, Norwegia, Hiszpania, Wielka Brytania.

³⁴ Włochy.

³⁵ Albania.

³⁶ Andora, Austria, Azerbejdżan, Belgia, Bośnia i Hercegowina, Chorwacja, Cypr, Dania, Finlandia, Francja, Gruzja, Islandia, Litwa, Luksemburg, Monako, Rumunia, Federacja Rosyjska, Słowenia, Hiszpania, Szwecja, Szwajcaria.

³⁷ Bośnia i Hercegowina, Republika Czeska, Francja, Łotwa, Malta, Republika Mołdawii, Norwegia, Polska, Hiszpania, Wielka Brytania.

³⁸ Szczególnie w Niemczech i w Hiszpanii, ale model ten funkcjonuje również – z pewnymi zmianami – w Albanii, Austrii, na Chorwacji i w Słowenii.

B. Wybór

1. Procedura wyboru

42. Asystenci sędziów powinni być wybierani w przejrzystej procedurze, opartej na obiektywnych, merytorycznych kryteriach, biorąc pod uwagę doświadczenie, kwalifikacje, umiejętności prawne, uczciwość, zdolności komunikacyjne i motywację. Jednym z kryteriów w procedurze wyboru może być różnorodność. Jeśli praca w charakterze asystenta sędziego jest wymogiem koniecznym (formalnym lub nieformalnym) objęcia posady sędziego, trzeba to uwzględnić w procedurze wyboru. Odpowiednią wagę należy przyznać funkcji edukacyjnej spełnianej przez system asystentów sędziów. Jeśli praca w charakterze asystenta sędziego jest wymogiem koniecznym uzyskania kwalifikacji do wykonywania zawodu prawnika³⁹, jak ma to miejsce w niektórych państwach członkowskich⁴⁰, zasad tych nie można w pełni uwzględnić, ponieważ każdy uprawniony kandydat musi mieć możliwość uzyskania koniecznych kwalifikacji, żeby praktykować prawo.

2. Niezależność zewnętrzna władzy sądowniczej

43. Niezależność władzy sądowniczej należy chronić przed naciskami z zewnątrz (niezależność zewnętrzna⁴¹). Ze względu na bliskość asystentów sędziów do postępowań sądowych, gwarancje niezależności władzy sądowniczej muszą istnieć również na poziomie wyboru asystentów. To władza sądownicza, nie wykonawcza, powinna być odpowiedzialna za nabór. Co więcej, co do zasady to sądy mają najlepsze kwalifikacje do wyboru kandydatów posiadających cechy i umiejętności konieczne do wspierania sądów, szczególnie gdy potrzebna jest szczególna wiedza z konkretnych dziedzin prawa.

3. Niezależność wewnętrzna

44. Na niezawisłość władzy sądowniczej negatywny wpływ mogą mieć nie tylko czynniki zewnętrzne, ale również działania w ramach samego systemu sądownictwa (niezależność wewnętrzna⁴²). Asystenci sędziów ściśle współpracują z sędziami, którzy muszą polegać na ich wiarygodności, kompetencji i motywacji. Jest to szczególnie istotne w sprawach, gdzie asystenci sędziów są przypisani do konkretnego sędziego lub składu sędziowskiego. W takich przypadkach sędzia, który pracuje z asystentem sędziego, powinien mieć wpływ na jego wybór i powołanie.

4. Okres zatrudnienia

45. Państwa członkowskie wykazują różne podejścia do kwestii długości zatrudnienia asystentów sędziów. W większości stanowisko asystenta sędziego może być karierą na całe życie⁴³. Jakkolwiek stanowiska tego nie stworzono w tym celu, w praktyce asystenci sędziów mogą obejmować tę funkcję przez długi czas lub nawet aż do emerytury. Drugi z tych przypadków może mieć w szczególności miejsce w krajach, gdzie stanowisko asystentów sędziów pomyślano jako szczebel w karierze przed stanowiskiem sędziego. Jeśli nie przewiduje się zatrudnienia nowych sędziów, może się zdarzyć, że asystent

³⁹ Zawód prawnika w tym znaczeniu oznaczać może, w zależności od krajowego systemu prawnego, świadczenie pracy jako prawnik, prokurator lub sędzia.

⁴⁰ Niemcy i Słowenia, pod niektórymi względami też Austria i Belgia. Stażystów lub *Referendare* nie należy mylić z wykwalifikowanymi asystentami sędziów, którzy wspierają sędziów przez dłuższy okres w sądach wszystkich szczebli (Słowenia, Belgia) lub w sądach najwyższych instancji (Austria i Niemcy).

⁴¹ Zob. Rekomendacja CM/Rec(2010)12, pkt 11-21, zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 27 lutego 2018 roku w sprawie Associação Sindical dos Juízes Portugueses przeciwko Tribunal de Contas - C 64/16, pkt 44.

⁴² Zob. Rekomendacja CM/Rec(2010)12, pkt 22-25, zob. wyrok Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej z dnia 27 lutego 2018 roku w sprawie Associação Sindical dos Juízes Portugueses przeciwko Tribunal de Contas - C 64/16, pkt 44.

⁴³ Andora, Azerbejdżan, Belgia, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Cypr, Gruzja, Szwajcaria, Łotwa, Litwa, Republika Mołdawii, Monako, Norwegia, Rumunia.

sędziego „utknie” na swoim stanowisku⁴⁴. W innych państwach obowiązki asystenta sędziego spełnia się wyłącznie przez krótki okres, również w celach edukacyjnych⁴⁵.

46. Oba systemy (długo- i krótkoterminowego zatrudnienia) mają swoje zalety i wady. Zatrzymanie doświadczonych asystentów sędziów może sprawić, że sąd będzie funkcjonować bardziej efektywnie. Częste zmiany powodują z kolei, że nowych asystentów należy przeszkolić, co oznacza, że minie trochę czasu, zanim staną się oni pomocni. Obecność doświadczonych asystentów przekłada się na oszczędność czasu, bowiem asystent taki jest w stanie pracować bardziej niezależnie w rutynowych sprawach. Zbyt długi okres zatrudnienia asystentów sędziów ma również swoje wady. Jeśli asystent sędziego zdobędzie duże doświadczenie, może uzyskać bardzo znaczący wpływ na proces rozstrzygania sporów. Byłoby to problematyczne, biorąc pod uwagę gwarancje z art. 6 EKPC, których znaczenie podkreśliliśmy powyżej. Jeśli praca w charakterze asystenta sędziego ma cel edukacyjny, jest szczególnie ważne, żeby asystenci sędziów rozwijali się zawodowo. Co więcej, regularna zmiana na stanowisku asystenta sędziego może sprawić, że sądy i sędziowie będą bardziej dynamiczni i będą pozostawać na bieżąco z nowymi trendami.

47. Jeśli państwa członkowskie i ich systemy sądownictwa zatrudniają asystentów sędziów na dłuższy okres, państwa te powinny przyjąć na siebie odpowiedzialność jako pracodawcy i zapewnić bardziej doświadczonym asystentom sędziów możliwości szkoleniowe lub szerszy zakres zadań, żeby wesprzeć ich w rozwoju. Można również zagwarantować takim asystentom awans na istotniejsze stanowiska w administracji sądowej lub do sądów wyższej instancji.

48. Jeśli to możliwe w danym systemie sądownictwa, najlepszych asystentów sędziów należy wspierać i zachęcać w ich drodze do uzyskania togi sędziowskiej. W ten sposób system sądownictwa może polegać na kandydatach, którzy dogłębnie znają zadania i funkcje sędziego. Oparcie się na ich doświadczeniu może przyczynić się do zmniejszenia potrzeb szkoleniowych i stworzenia skutecznego systemu sądownictwa.

49. Państwa członkowskie trzeba zachęcać do znalezienia równowagi między wadami i zaletami długo- i krótkoterminowego zatrudnienia asystentów sędziów. Okres pracy nie powinien być zbyt krótki, żeby asystenci sędziów byli w stanie zapewnić wsparcie na wysokim poziomie i uzyskać istotne informacje zwrotne. Z drugiej strony, biorąc pod uwagę poruszone powyżej zagrożenia, asystenci sędziów nie powinni pełnić swojej funkcji przez zbyt długi czas.

C. Ocena

50. Jeśli wyniki pracy asystentów sędziów podlegają ocenie, ocenę taką powinni przeprowadzać sędzia lub sędziowie, z którymi asystent sędziego współpracował. Jest to szczególnie ważne, jeśli pełnienie funkcji asystenta sędziego ma spełniać cele edukacyjne. Oceny i referencje uzyskane w tym procesie mogą mieć duże znaczenie dla możliwości rozwoju kariery danego asystenta sędziego. Oceny należy dokonać na podstawie obiektywnych kryteriów, biorąc pod uwagę wiedzę prawniczą, uczciwość, motywację i skuteczność asystenta sędziego. Jakkolwiek oceny asystentów sędziów nie powodują problemów związanych z niezawisłością sądownictwa, jako punkt wyjścia przyjąć można zasady stworzone na potrzeby oceny sędziów⁴⁶. Asystenta sędziego, podobnie jak sędziego, należy wysłuchać w procesie oceny.

⁴⁴ Chorwacja, Słowenia.

⁴⁵ Austria, Republika Czeska, Dania, Finlandia, Francja, Niemcy, Irlandia, Luksemburg (mało danych), Norwegia, Polska, Szwecja, Wielka Brytania.

⁴⁶ Zob. Opinia CCJE nr 17 (2014).

D. Szkolenie

51. W stale zmieniającym się środowisku prawnym sądy powinny wypracować kulturę samodoskonalenia i szkolenia dla sędziów⁴⁷. Takie możliwości szkoleniowe powinny być dostępne również dla asystentów sędziów, żeby podnieść ich umiejętności z punktu widzenia świadczenia pomocy dla sędziów. Jeśli w danej instytucji istnieje system szkoleń dla sędziów, powinien on również oferować szkolenia dla asystentów sędziów. Trzeba zatem uwzględnić potrzeby szkoleniowe asystentów. Doskonalenie umiejętności ma dodatkowo podstawowe znaczenie, jeśli asystenci sędziów mają w przyszłości zostać sędziami.

E. Organizacja

52. Jak wskazują odpowiedzi z państw członkowskich, istnieją zasadniczo trzy systemy organizacji asystentów sędziów. Asystent lub asystenci sędziów mogą pracować z jednym sędzią⁴⁸. Asystenci sędziów mogą również być przypisani do konkretnego składu sędziowskiego⁴⁹. Zgodnie z trzecim podejściem asystenci sędziów zorganizowani są na zasadzie puli przydziałów i pracują z różnymi sędziami⁵⁰. W czwartym, rzadko spotykanym podejściu, na potrzeby szczególnych spraw tworzy się zespoły asystentów sędziów⁵¹.

53. System sądownictwa powinien uważnie rozważyć, które podejście jest najbardziej kompatybilne z tradycją prawną i systemem sądowym. Każde z nich ma bowiem swoje zalety i wady. Jeśli sędziowie pracują blisko z tymi samymi asystentami, może powstać między nimi relacja oparta na zaufaniu. W takich przypadkach sędziowie powinni móc wpływać na wybór asystentów sędziów. Liczba asystentów sędziów przypisanych do każdego sędziego nie powinna być zbyt duża, żeby sędziowie mieli czas na uważną ocenę ich pracy. Zaletą systemu zorganizowanego na zasadzie puli przydziałów może być to, że sędziowie pracują z asystentami przejawiającymi różne wartości i cechy.

F. Wynagrodzenie

54. Im dłużej asystenci pracują w sądach, tym istotniejsze jest, żeby byli adekwatnie wynagradzani za swoją pracę. Należy nie tylko docenić wartość pracy wkładanej przez asystentów sędziów, ale trzeba również zwrócić uwagę na ryzyko korupcji ze strony niedostatecznie wynagradzanych asystentów sędziów.

G. Etyka zawodowa

1. Bezstronność

55. Strony przychodzące do sądu oczekują bezstronności nie tylko od sędziego rozpoznającego ich sprawę, ale również ze strony asystentów wspierających sędziego zajmującego się daną sprawą. Z tego względu asystenci sędziów mają obowiązek powiadomić o jakimkolwiek konflikcie interesów. Co więcej, państwa członkowskie powinny rozważyć wprowadzenie przepisów wymagających, żeby asystenci sędziów wyłączyli się

⁴⁷ Zob. Opinia CCJE nr 4 (2003).

⁴⁸ System ten można określić mianem gabinetowego: Austria, Azerbejdżan, Belgia, Bośnia i Hercegowina, Bułgaria, Chorwacja, Cypr, Gruzja, Niemcy, Irlandia, Łotwa, Litwa, Malta, Republika Mołdawii, Polska, Federacja Rosyjska, Hiszpania (Trybunał Konstytucyjny), Wielka Brytania, Ukraina; jest to także praktyka stosowana przez Trybunał Sprawiedliwości Unii Europejskiej.

⁴⁹ Andora, Belgia, Szwajcaria, Republika Czeska, Finlandia, Niemcy, Islandia, Rumunia, Słowenia, Szwecja.

⁵⁰ Andora, Austria, Bośnia i Hercegowina, Dania, Finlandia, Irlandia, Łotwa, Litwa (Sąd Najwyższy), Luksemburg, Monako, Norwegia, Hiszpania; jest to także praktyka stosowana przez Europejski Trybunał Praw Człowieka.

⁵¹ Niekiedy Finlandia; jest to także praktyka stosowana przez Międzynarodowy Trybunał Karny (ICC).

z udziału w postępowaniu na tych samych zasadach, które stosują się do sędziów⁵². CCJE zaleca, żeby państwa członkowskie zastanowiły się nad ustanowieniem przepisów dających stronom prawo do złożenia wniosku o wyłączenie asystenta sędziego.

2. *Poufność*

56. Asystenci sędziów mają obowiązek zachowania poufności wszystkich informacji uzyskanych w realizacji ich funkcji. Ma to podstawowe znaczenie w kontaktach poza sądem, np. z przyjaciółmi, mediami społecznościowymi, prasą, a także władzą wykonawczą i ustawodawczą. Obowiązek ten istotny jest również w sądzie, np. wobec prezesa sądu i kierownictwa sądu. Przepisy dotyczące poufności muszą respektować prawa i swobody chronione na podstawie art. 10 EKPC i innych stosownych postanowień Konwencji.

3. *Niezależność*

57. Rola asystentów sędziów jest podwójna: stanowią oni część administracji sądu, ale również pomagają sędziom w realizacji ich obowiązków. Z tego powodu poszanowanie i wspieranie niezależności sędziów jest istotnym obowiązkiem asystentów sędziów. Tę szczególną rolę trzeba odzwierciedlić w ich statusie. Regulacja zadań, praw i statusu asystentów musi zapewnić, że ich podwójna rola nie zostanie wykorzystana przez osoby z zewnątrz systemu sądownictwa ani od środka w celu naruszenia niezależności sędziów. Przykładowo, w przypadku sprzecznych poleceń od sędziego pracującego nad daną sprawą i od kierownictwa sądu, przeważające znaczenie powinna mieć decyzja sędziego.

4. *Standardy etycznego i profesjonalnego postępowania*

58. Asystenci sędziów – szczególnie ci, którzy uczestniczą w sporządzaniu projektów orzeczeń – wykonują w sądach istotne zadania. Ich postępowanie może bezpośrednio wpłynąć na zaufanie społeczeństwa i stron dochodzących sprawiedliwości. CCJE zaleca opracowanie standardów etycznego i profesjonalnego postępowania dla asystentów sędziów, które brałyby pod uwagę ich rolę i obowiązki⁵³. Niezależnie od istotnych różnic pod względem roli sędziów i asystentów sędziów, o których mowa była powyżej, wiele z zasad wyrażonych w standardach etycznego i profesjonalnego postępowania w odniesieniu do sędziów znajduje zastosowanie również do asystentów sędziów. Asystenci sędziów muszą postępować uczciwie, przyzwoicie i bezstronnie. Muszą realizować swoje obowiązki z należytą starannością i kompetencją.

V. Wnioski - Rekomendacje

1. Orzekanie stanowi kluczową funkcję sędziego w każdym systemie prawnym (pkt 18). Asystent sędziego ma wspierać sędziego w wykonywaniu jego zadań, nie zastępować go (pkt 19). Z tego powodu asystentów sędziów nie należy zatrudniać, jeśli odbywa się to kosztem odpowiedniej liczby sędziów (pkt 14).

2. Kompetentni asystenci sędziów mogą dostarczyć sędziom cennego wsparcia, przyczyniając się do polepszenia jakości pracy sądów na wszystkich szczeblach (pkt 11, 15). Asystenci sędziów mogą być istotnym czynnikiem zwiększającym skuteczność sądów (pkt 13). Państwa członkowskie powinny dobrze zastanowić się, czy zatrudnianie asystentów sędziów jest odpowiednim rozwiązaniem, a jeśli tak – w sądach jakich instancji

⁵² Jak w Chorwacji, Rumunii, Słowenii, Szwajcarii.

⁵³ Zob. np. Zob. kodeks modelowy etyki dla urzędników: specjalistów i radców w sądach i prokuraturach w Bośni i Hercegowinie.

należy ich zatrudniać i jak zorganizować ich pracę, żeby zwiększyć jakość, terminowość i, co za tym idzie, skuteczność działania systemu sądownictwa (pkt 15).

3. Państwa członkowskie powinny zapewnić stosowne środki, żeby zatrudnić w sądzie wykwalifikowaną kadrę, w tym – jeśli funkcjonują – asystentów sędziów (pkt 13).

4. Żeby zagwarantować prawa stron na podstawie art. 6 EKPC, sędziowie muszą opierać się na prawie i faktach w taki sposób, żeby wydane przez nich orzeczenie pozostawało w pełni ich autorstwa (pkt 18). Im bliżej asystenci sędziów są procesowi orzeczniczemu i im większe obciążenie sędziów pracą, tym istotniejsze jest, aby sądownictwa zachowały ostrożność w celu zapewnienia, by sędziowie nadal sprawowali kontrolę poprzez ścisły nadzór nad działalnością asystentów sędziów (pkt 14, 22).

5. Państwa członkowskie powinny rozważyć wprowadzenie regulacji prawnych i wytycznych, które będą wskazywać sędziom i asystentom sędziów, jakie zadania mogą być delegowane asystentom sędziów, zwiększając tym samym przejrzystość i odpowiedzialność pod względem akceptowalnego zaangażowania asystentów sędziów w proces decyzyjny (pkt 34).

6. Państwa członkowskie powinny rozważyć uregulowanie statusu asystentów sędziów, biorąc pod uwagę ich wybór, wynagrodzenie, ocenę, organizację, potrzeby szkoleniowe i (jeśli dotyczy) sytuację asystentów długoterminowych (pkt 41-54).

7. Państwa członkowskie trzeba zachęcać do znalezienia równowagi między wadami i zaletami długo- i krótkoterminowego zatrudnienia asystentów sędziów (pkt 49). Jeśli to możliwe w danym systemie sądownictwa, najlepszych asystentów sędziów należy wspierać i zachęcać w ich drodze do uzyskania togi sędziowskiej (pkt 48).

8. To władza sądownicza, nie wykonawcza, powinna być odpowiedzialna za nabór asystentów sędziów w przejrzystym procesie opartym na obiektywnych i merytorycznych kryteriach (pkt 42, 43).

9. Postępowanie asystentów sędziów może bezpośrednio wpłynąć na zaufanie społeczeństwa i stron dochodzących sprawiedliwości. Z tego względu przepisy i wytyczne powinny zawierać uregulowanie kwestii współpracy między sędziami i asystentami sędziów oraz zasady dotyczące etycznego i profesjonalnego postępowania asystentów sędziów (pkt 35-40, 58).

10. Asystenci sędziów mają obowiązek zachowania poufności wszystkich informacji uzyskanych w realizacji ich funkcji (pkt 56).

11. Asystenci sędziów mają obowiązek powiadomić o jakimkolwiek konflikcie interesów. Państwa członkowskie powinny rozważyć wprowadzenie przepisów dotyczących wyłączenia asystentów sędziów na tych samych zasadach, które stosują się do sędziów (pkt 55).

12. Bliskość asystentów sędziów w stosunku do sędziów, których wspierają, nie może być wykorzystana przez osoby z zewnątrz systemu sądownictwa ani od środka w celu naruszenia niezależności sędziów (pkt 57).